

ОСОБЛИВОСТІ ВІДКРИТТЯ КРИМІНАЛЬНОГО ПРОВАДЖЕННЯ ЗА ФАКТОМ УЧИНЕННЯ ШАХРАЙСТВ З БАНКІВСЬКИМИ КАРТАМИ

Роман Олександрович НЕСТЕРЕНКО,

*аспірант Харківського національного
університету внутрішніх справ*

Шахрайство – це один із найбільш розповсюджених у структурі кримінальної протиправної діяльності вид кримінального правопорушення. Особливо в умовах комп'ютеризації та розвитку інформаційних технологій, мережі Інтернет усе більше розширюються можливості розрахунків, вводяться в обіг різноманітні платіжні інструменти [1, с. 136]. Адже «перехід на безготівкову оплату – мета розвитку багатьох фінансових систем світу. Безготівкові розрахунки з використанням банківських карток допомагають зробити сферу комерції максимально прозорою як для покупця, так і для продавця» [2, с. 91]. Разом із тим збільшується рівень кримінальної протиправної діяльності в окресленій сфері та кількість способів реалізації протиправного умислу. З огляду на що перед правоохоронними органами постає важливе завдання, яке полягає в своєчасному виявленні, якісному документуванні та ефективному досудовому розслідуванні всіх епізодів шахрайств з банківськими картами. У цьому контексті актуальним є питання про особливості відкриття кримінального провадження щодо окресленої категорії кримінальних правопорушень.

Говорячи про особливості відкриття кримінального провадження за фактом учинення шахрайства з банківськими картами, варто відзначити, що жертви від таких протиправних діянь, зазвичай, спочатку звертаються до банку із заявою про опротестування банківської операції та/чи блокування карти. На підставі зазначеної заяви відповідний банк проводить внутрішнє розслідування та вирішує питання про повернення грошей власникові. З огляду на що на етапі відкриття кримінального провадження слідчому потрібно уточнити в заявника, чи він звертався до банківської установи з відповідною заявою й які результати її розгляду. Також слідчому рекомендується звернутися до представника банківської установи із запитом про наявність заяви від власника банківської карти про факт учинення шахрайських дій і проведення внутрішнього розслідування. Водночас слід з'ясувати, чи була завдана шкода банківській установі та чи вона бажає бути залученою до кримінального провадження в якості потерпілого.

Крім того, враховуючи той факт, що шахрайством з банківськими картами шкода може завдаватися не тільки власникові карти, а й банку, підставою для відкриття кримінального провадження може бути не тільки заява власника банківської карти, а й повідомлення банківської установи про вчинення шахрайства з банківськими картами.

З приводу початку досудового розслідування шахрайств з банківськими картами, то кримінальне провадження за фактом учинення вказаного кримінального правопорушення розпочинається на підставі звернення із

усною чи письмовою заявою до правоохоронних органів, а також звернення до кіберполіції за телефоном гарячої лінії 0-800-505-170 або шляхом заповнення на веб-сайті онлайн-форми для звернення громадян за посиланням <https://ticket.cyberpolice.gov.ua//h> [3]. Наприклад, «за інформацією Департаменту Кіберполіції за період з 2021 року по 2023 рік до правоохоронного органу надійшло 7300 звернень громадян щодо онлайн-шахрайства, зокрема, шахрайства, що здійснюється «кол-центрами», однак вбачається, це лише маленька частина потерпілих, хто вирішив повідомити про незаконну діяльність» [4]. Більше за все, «за даними начальника Департаменту кіберполіції Юрія Виходця, понад 80% із загальної кількості звернень громадян до кіберполіції стосуються випадків Інтернет-шахрайства» [5].

При цьому заявник може попередньо «написати вимогу до банківської установи про надання інформації щодо списання коштів, де потрібно вказати час та спосіб списання грошей, реквізити адресатів» [3] та із зібраними матеріалами звернутися до правоохоронних органів.

Під час досудового розслідування шахрайств з банківськими картками слід з'ясувати поведінку особи потерпілого. Зокрема, варто встановити коли та яким чином особа відреагувала на шахрайські дії. З цією метою потрібно встановити, чи особа потерпілого вчинила дії із блокування карти для припинення протиправних дій шахраїв і чи звернулася з відповідною заявою до банківської установи. При цьому слід уточнити, в який спосіб учиняла вказані дії – через використання відповідного застосунку, шляхом подання відповідної заявки через службу підтримки банку чи особистого звернення до відділення банку. Крім того, потрібно з'ясувати, чи в потерпілої особи оформлений договір страхування від шахрайських дій з банківськими картками.

Отже, підставами для відкриття кримінального провадження за фактами вчинення шахрайства з банківськими картками є заява потерпілої особи або іншої особи, які стало відомо про вчинення вказаного кримінального правопорушення, повідомлення банківської установи, рапорт працівників підрозділів кіберполіції органів Національної поліції або самостійне виявлення слідчим, дізнавачем із будь-якого джерела про вчинення шахрайських схем з банківськими картками. Особливістю відкриття кримінального провадження за фактом учинення шахрайств з банківськими картками є те, що вказані правопорушення вчиняються переважно в умовах неочевидності, а тому на початку досудового розслідування спостерігається інформаційний дефіцит.

Список використаних джерел:

1. Пивоваров В.В., Терещенко К.В. Шахрайство із банківськими картками: окремі питання віктимологічної профілактики. *Карпатський правничий часопис*. 2015. № 10. С. 132–137.
2. Олійничук О. Банківські картки як об'єкт шахрайства: стан і протидія явищу. *Актуальні проблеми правознавства*. 2017. Вип. 1 (9). С. 91–94.
3. Архангельський М. Зняли кошти з банківської картки: куди та як звертатися? *LIGA ZAKON*. URL: https://biz.ligazakon.net/analytics/227505_znyali-koshti-z-bankvsko-kartki-kudi-ta-yak-zvertatisya.

4. У Раді створили ТСК з розслідування можливої неправомірної діяльності, пов'язаної з незаконними фінансовими операціями та шахрайством «колл-центрів». *Судово-юридична газета в Україні*. URL: <https://sud.ua/uk/news/ukraine/271946-v-rade-sozdali-vsk-po-rassledovaniyu-vozmozhnoy-npravomernoy-deyatelnosti-svyazannoy-s-nezakonnymi-finansovymi-operatsiyami-i-moshennichestvom-koll-tsentrov>.

5. Рада утворила ТСК з питань розслідування шахрайства у сфері фінансових послуг. *Укрінформ*. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-economy/3716087-rada-utvorila-tsk-z-pitan-rozsliduvanna-sahrajstva-u-sferi-finansovih-poslug.html>.